

# Refleksije o povijesti ženskog romskog pokreta

Selma Pezerović |  
21. prosinca 2020.

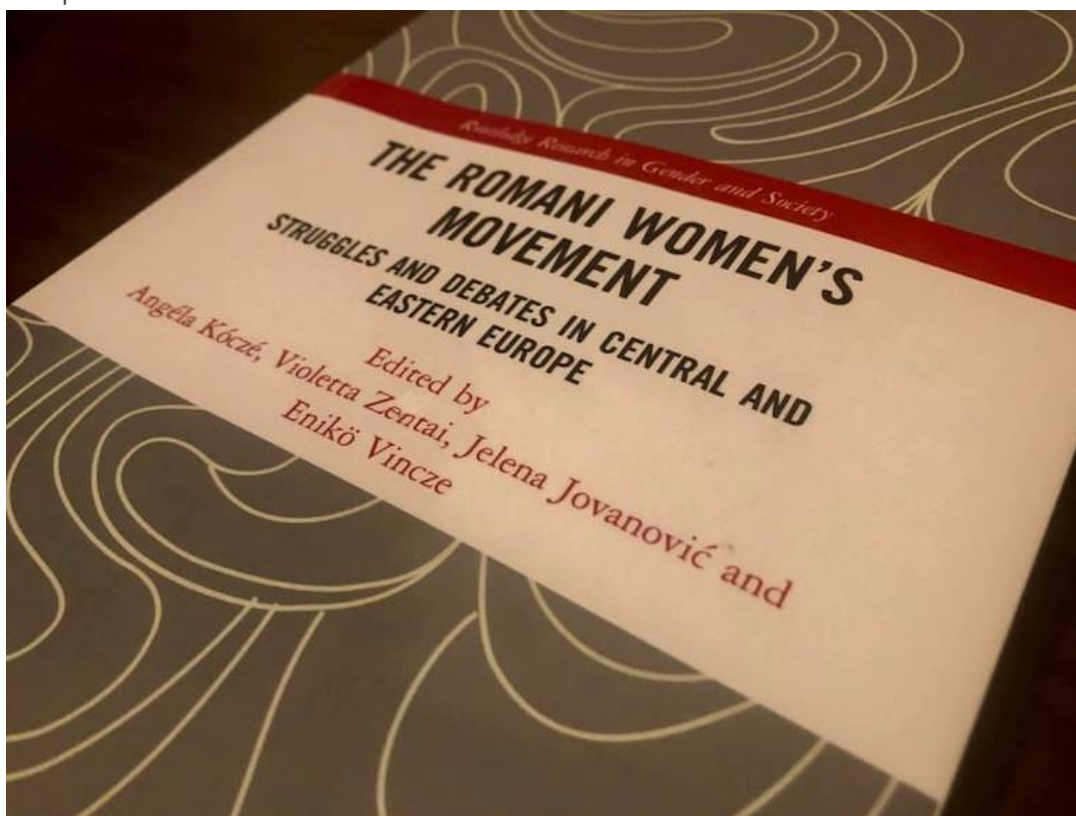


Foto: Phralipen

Knjiga objavljena prošle godine u izdanju Routledgea pod nazivom *Romski ženski pokret, borbe i rasprave u Srednjoj i Istočnoj Europi* pod uredništvom **Angéle Kóczé, Violette Zentai, Jelene Jovanović i Enikő Vincze** ističe ulogu koju romska ženska politika ima u oblikovanju diskursa, različitih politika i pokreta vezanih uz jednakost. Tako su četiri urednice i preko dvadeset autorica u ovoj knjizi donijele presijek ženskog romskog udruživanja i intersekcijskog feminizma kroz jedanaest poglavlja podijeljenih u tri dijela. Kako su i same navele u uvodnom dijelu sveska, mnoge od autorica počele su zajedno raditi nakon pada Berlinskog zida, sredinom 1990-ih. Kao aktivistice ili podrška istima, angažirale su se u izgradnji prostora, platformi i dijaloga koji doprinose romskoj ženskoj lokalnoj i transnacionalnoj mobilizaciji

u Srednjoj i Istočnoj Europi. Ipak, valja naglasiti da pad Berlinskog zida nije nužno označio i početak pokreta Romkinja jer su one izražavale svoja mišljenja i zauzimale stavove i prije ovog povijesnog događaja.

U predgovoru **Margareta Matache**, predavačica i direktorica *Romskog programa* na Sveučilištu Harvard, ističe važnost istraživanja intersekcijske

diskriminacije koja utječe i na Romkinje, te doprinosi boljem razumijevanju rasističkih i patrijarhalnih praksi, ali i važnosti udruživanja snaga s drugim društvenim pokretima kako bi se doprinijelo globalnom projektu u borbi protiv represivnih dogmi.

Prvi odijeljak sveska, istražuje prirodu muškog diskursa i praksi unutar romskog pokreta i raznolikost političkog položaja Romkinja. U poglavlju koje analizira *Romsku žensku inicijativu*, **Nicoleta Bițu** navodi da Romkinje trebaju odvojene sigurne prostore, ali u komunikaciji i solidarnosti s romskim i feminističkim pokretima te da moraju prepoznati klasne privilegije unutar romskih zajednica i romskog pokreta. Svakako bih izdvojila rad u kojem autorice **Jelena Jovanović** i **Violetta Zentai** kroz svoje istraživanje teže shvaćanju na koji način mladi pripadnici romske zajednice razumijevaju pojam roda i značenje hijerarhijskih odnosa u društvu, kojem ću se posvetiti nešto kasnije. Nadalje se u prvom dijelu obrađuje i romski LGBTIQ pokret, a **Jelena M. Savić** se u svom radu bavi prirodom historizacije znanja o pokretu Romkinja kroz prizmu feminističke epistemološke teorije.

Drugo poglavlje knjige istražuje iskustva pokreta u nacionalnom kontekstu u odnosu na transnacionalni romski ženski aktivizam. U povezivanju osobnog i političkog moguće je iščitati iskustva vezana uz romsku rodnu politiku u Rumunjskoj, Srbiji, Češkoj, Mađarskoj i Bugarskoj. U dijelu *Romsko žensko prijateljstvo, osnaživanje i politike – Pogledi na romski feminizam u Srbiji i šire*, autorice **Vera Kurtić** i **Jelena Jovanović** biraju nekonvencionalnu metodu, razmjenu e-mailova, putem kojih *razgovaraju* o raznim temama kao što su položaj žena u romskom pokretu i solidarnost s drugim društvenim pokretima, o otporu nekih utjecajnih romskih vođa prema diskursu o Romkinjama i/ili LGBT pravima, o položaju emancipiranih Romkinja u zajednici kao i, u konačnici, izgradnji prijateljstava među ženama. Treći i posljednji dio prikazuje nadahnuća koja je romski ženski pokret Srednje i Istočne Europe crpio iz povijesti aktivizma Romkinja u Španjolskoj.

## Muškarci i politika rodne ravnopravnosti

Jedno od pitanja na koja su autorice Jelena Jovanović i Violetta Zentai u svom radu ***Rodni odnosi i romski ženski pokret u očima mladih pripadnika romske zajednice*** htjele odgovoriti jest kako ti pojedinci, a koji su određenog socijalnog položaja i porijekla, promatraju romski ženski pokret i rodne politike unutar njega.

Autorice su provele istraživanje u kojem su se fokusirale na deset pojedinačnih intervjua i seriju zajedničkih rasprava s pripadnicima romske zajednice, u dobi od 25 do 40 godina, a koji su aktivisti i s minimalno završenom prvom razinom studija. Većina njih studira na Srednjoeuropskom sveučilištu, a od toga je više od pola završilo *Program pripreme Roma za diplomatske studije* na engleskom jeziku u trajanju od godine dana. Intervjuirani uglavnom dolaze iz manjih mjesta iz Bugarske, Srbije, Makedonije, Rumunjske, Mađarske, Albanije i Slovačke, odrasli su u radničkim obiteljima i svi se deklariraju kao Romi. Zanimljivo je da nijedan od njih ne dolazi iz obitelji koja ima iskustvo u romskom pokretu. Dodatno su autorice intervjuirale pet afirmiranih vođa romskog pokreta koji imaju više od deset godina radnog iskustva u javnim poslovima kao i druge mlade pripadnike romske zajednice o pitanjima rodnih hijerarhija i politika pokreta unutar njih. Većina sugovornika u istraživanju okarakterizirala je zajednice iz kojih dolaze kao mjesta u kojima rodna hijerarhija ili nije izražena ili nije nikada previše usmjerena na eksploataciju žena, ili je pak dijelom vrlo fleksibilne i ne toliko rigidne hijerarhije. Takva iskustva svakako su izričito proturječna praksi nekih tradicionalnih romskih grupa *u kojima žene ne bi prale svoju odjeću zajedno s odjećom muškaraca*. Sugovornici imaju jasna sjećanja ili proživljeno iskustvo o očekivanjima u njihovim lokalnim zajednicama i široj obitelji kada je riječ o rodnim ulogama. Očekivanja koja su najizraženija tiču se partnerstva i braka.

Kada su sugovornici trebali opisati sebe i odgovoriti tko su, najčešći odgovor je bio *Rom*, a uz odgovore kao što su istraživač, student, romski aktivist, otac i slično nijedan od njih nije, kada je riječ o identitetnim kategorijama, odgovorio da je feminist ili prijatelj feminista/feministice. U daljnjem razgovoru s njima, autorice ističu da su neki od sugovornika svjesni da su bili privilegirani samo zato jer su muškarci. Jedan od njih naveo je primjer da u njegovoj

okolini ljudi reagiraju na rasističke tvrdnje, ali da to nije i slučaj sa seksističkim govorom koji se smatra samo dobrom šalom. Drugi je pak svjestan i prepoznaje seksizam i rodno utemeljenu diskriminaciju uključujući i razliku u plaćama žena i muškaraca i obveznu višezadaćnost na koju su žene često prisiljene.

Nadalje iz istraživanja proizlazi da je široko priznato među obrazovanim mladim pripadnicima romske zajednice da ne postoji dovoljno prostora za pitanja rodne ravnopravnosti unutar romskog pokreta. Oni koji su uvjereni u važnost rodno osviještene politike često izražavaju otpor potencijalnoj podjeli unutar samog romskog pokreta. Uz to, postoji i zabrinutost da ako Romkinje počnu zahtijevati izraženije bavljenje rodnom ravnopravnošću da će to značiti da rade primarno za sebe, za razliku od muškaraca za koje se smatra da dok rade – rade za cijelu romsku zajednicu. Neki od sugovornika, na pitanje o vlastitom aktivnom sudjelovanju u provođenju programa rodne ravnopravnosti, smatraju da je rodna politika *suviše bučna* i *puna ideologije*. Također se nameće mišljenje da će rasprava o ugnjetavanju u različitim okvirima oslabiti romski pokret, a da angažman sa snažnom feminističkom agendom može ojačati predrasude protiv romske tradicije.

U konačnici, sugovornici u provedenom istraživanju podržavaju programe za rodnu ravnopravnost koja je dijelom romskog pokreta, ali samo ako ona ne ugrožava jedinstvo njegovih širih političkih ciljeva. Unatoč nekoliko izdvojenih primjera, većina sugovornika razvila je istinsko prepoznavanje i poštivanje programa i zahtjeva Romkinja.

U završnom dijelu **Alexandra Oprea** osvrće se na važnost ovog sveska ne samo zbog njegove materije nego i same forme. Pisana riječ ima posebno značenje za romsku zajednicu, kojoj je obrazovanje dugo bilo nedostižno, a koje je jedan od najutjecajnijih čimbenika promjene položaja žena u društvu u kojem se *žensko pitanje* petrificira kao problem. Stoga je jasno naglašavanje važnosti djelovanja i borbe koja se prožima kroz radove svih autorica. Iste su ovaj svezak radova posvetile životu Romkinja, onih kojima je izostalo zasluženno javno priznanje za doprinos u suprotstavljanju ustaljenim društvenim normama i borbi za promjenu teških i nepravednih društvenih uvjeta.

*Objavu ovog teksta podržala je Agencija za elektroničke medije, u sklopu potpore za novinarske radove.*